

ЛІЗИНГ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Визначено недостатнє забезпечення сучасними технічними засобами сільськогосподарського виробництва в аграрних підприємствах. Розглянуто поняття лізингу, описано позитивні та негативні сторони лізингових відносин, наведено їхні методологічні аспекти.

Розглянуто лізинг у контексті економічної безпеки та як спосіб підвищення інвестиційної привабливості аграрних підприємств. Запропоновано заходи щодо вдосконалення лізингових відносин в аграрних підприємствах. Доведено, що лізингові відносини є відносинами не тільки учасників лізингової діяльності, а й сторін лізингової угоди щодо їх формування на основі комерційного інтересу, де б кожен учасник одержував дохід пропорційно вкладеним матеріально-фінансовим ресурсам та проведеній лізинговій діяльності, що може визначатися на основі остаточних результатів від реалізації сільськогосподарської продукції.

Визокремлено три групи формування лізингових відносин на основі: 1) відносин власності; 2) відносин розподілу; 3) відносин конкуренції. Визначено економічні переваги лізингу для аграрних підприємств порівняно з іншими варіантами фінансування. Запропоновано заходи щодо вдосконалення лізингових відносин в аграрних підприємствах.

Ключові слова: аграрне підприємство, лізинг, економічна безпека, інвестиції, інновації, фінансування, інвестиційна привабливість, кредитування.

Постановка проблеми. Аграрні підприємства України в питаннях оновлення аграрного виробництва сучасними технічними засобами нині перебувають у складному становищі. В підприємствах аграрного сектору не вистачає коштів для їх заміни та оновлення. Державна допомога господарюючим суб'єктам в аграрній сфері на придбання техніки становить 7–10% від потреби. З кожним роком на кошти, які виділяє держава, можна придбати меншу кількість сільськогосподарської техніки та обладнання у зв'язку із впливом на ці процеси інфляції та диспаритету цін. У системі заходів щодо виходу із такого становища аграрних підприємств одним з найважливіших напрямів є організація лізингової діяльності, яка може вплинути на покращення забезпечення сільськогосподарською технікою аграрних підприємств та покращення

формування їхньої інвестиційної привабливості й економічної безпеки. Досвідчених фахівців в аграрних підприємствах, що досконало володіють питаннями лізингу, дуже мало. У сфері розвитку лізингових відносин є чимало невирішених проблем, зокрема й джерел фінансування лізингових операцій.

Стан дослідження. Актуальність теми полягає в необхідності активізації інвестиційних процесів, можливості використання лізингу як альтернативного варіанту придбання майна за рахунок власних або залучених коштів. У дослідженнях теоретичних та практичних аспектів становлення лізингових відносин в аграрному секторі значний внесок зробили: В. Андрійчук, С. Васильчак, Н. Внукова, А. Головчук, Ю. Гринчук, О. Гудзь, О. Гуторов, В. Іванишин, В. Кузьмін, К. Лозінська, С. Лукаш, В. Марцин, Р. Саблук, О. Ульяновченко, В. Шебанін, О. Шкуратов та багато інших вітчизняних дослідників. Із іноземних науковців ці проблеми вивчали Р. Хігінс, Ф. Модильяні, М. Міллер, С. Маєрс. Але деякі питання все ж недостатньо вивчені та опрацьовані.

Метою статті є розгляд лізингу як виду інвестиційної діяльності, що дає змогу використати його переваги для покращення фінансово-економічного стану підприємств аграрного сектору, а також визначити основні напрями удосконалення лізингових відносин та їхнього впливу на економічну безпеку агровиробників.

Виклад основних положень. Зауважимо, що забезпечення єдиного розуміння змісту, критеріїв класифікації та видів і різновидів лізингу має не тільки теоретичне, а й важливе практичне значення. Не завжди нормальним явищем є те, що трапляється невідповідність визначення агролізингу в різних законодавчих документах України. Крім того, законодавчо витлумачено виокремлення лише видів та форм лізингу. В інтересах розширення і зміцнення економічних зв'язків подібні невідповідності небажані. І це є однією із загроз для аграрних підприємств як потенційних лізингоотримувачів.

Недостатньо розроблені на сучасному етапі та методологічні аспекти організації лізингових відносин. Більшість авторів трактує їх як різнобічні відносини учасників лізингової діяльності. Вважаємо, що такий підхід збіднює і звужує методологічну базу визначення напрямів їх удосконалення. Насамперед це відносини не тільки учасників лізингової діяльності, а й як сторін лізингової угоди щодо їхнього формування на основі комерційного інтересу, де б кожен учасник одержував дохід пропорційно вкладеним матеріально-фінансовим ресурсам та проведеній лізинговій діяльності, що може визначатися на основі остаточних результатів від реалізації сільськогосподарської продукції [1, с. 138–143]. Доцільніше виокремити три групи

формування лізингових відносин на основі: 1) відносин власності; 2) відносин розподілу; 3) відносин конкуренції. У складі першої групи необхідно зауважити на дотримання залежності між відшкодуванням вартості майна лізингодавця та економічним ефектом його використання лізингоодержувачем. Крім того, за лізингодавцем лізингового майна доцільно б було законодавчо закріпити обов'язок про догляд за основними засобами, які є предметом лізингу, в контексті технічної справності протягом усього терміну використання такого майна, а не лише гарантійного строку, вказаного виробником, наприклад, технічних засобів.

У другій групі, у сфері відносин розподілу, в теоретичному плані заслуговує на увагу питання щодо зміни бази розрахунку винагороди лізингодавцю. Нині як база виступає вартість лізингового майна. Пропонується замість такого показника використовувати умовний показник нормативних витрат лізингодавця на підготовку та здійснення лізингової угоди, а загальну суму винагороди визначати як добуток суми цих витрат на фактичний коефіцієнт прибутковості використання предмету лізингу лізингоодержувачем.

У такий спосіб, вважаємо, можна було б забезпечити зацікавленість всіх учасників лізингового процесу в його високих остаточних, а не проміжних результатах, гармонізувати інтереси суб'єктів лізингу та убезпечити від економічних ризиків аграрні підприємства як потенційних лізингоодержувачів.

Конкурентні відносини є обов'язковою складовою формування загальної системи лізингових відносин під час укладання лізингових угод у ринкових умовах. Такі відносини в умовах конкуренції передбачають наявність багатьох лізингових компаній, які надають лізингові послуги однакового призначення, а потенційний лізингоодержувач має можливість вибору, зважаючи на власні інтереси, вигідність та убезпечення економічної безпеки. Проте, в Україні ринок лізингових послуг для аграрних підприємств перебуває у стадії формування, тому стосовно відносин конкуренції можна обмежитись лише одним загальним зауваженням. Формування ринку агролізингових послуг слід здійснювати з погляду забезпечення дієвості та прозорості такої конкуренції.

У таких умовах аграрні підприємства зобов'язані здійснювати пошук доступних інвестицій, вигідних лізингових умов, причому для багатьох з них це навіть не проблема розвитку, а питання виживання. Відтак із традиційними методами інвестування виникає інтерес до такої форми, як лізинг, що сприяє технічному переозброєнню та формуванню необхідних потужностей для аграрних підприємств і розвитку аграрного виробництва, покращення їхньої інвестиційної привабливо-

сті. Адже лізинг – одна із форм фінансових послуг, пов'язаних з придбанням основних засобів аграрного виробництва [2, с. 11].

У світовому економічному співтоваристві поняття «лізинг» використовується доволі широко. Міжнародне застосування цього терміна не виключає розбіжностей під час його використання у різних країнах. Вітчизняна економічна література лізинг трактує по-різному: як оренду, довгострокову оренду, середньострокову оренду, різновид орендних операцій, єдине господарське боргове зобов'язання, специфічну форму кредиту, майновий кредит, складну торгово-посередницьку операцію тощо [3, с. 37]. Згідно з проведеними дослідженнями можна трактувати лізинг як довгострокову оренду майна (основних засобів виробництва, які необхідні для підприємницької діяльності в аграрних підприємствах з подальшим правом викупу агровиробниками, що має деякі податкові преференції і здебільшого під час укладання лізингових угод умови є більш вигідними для останніх чим оформлення позики.

У лізингових операціях не існує однозначної переваги між довгостроковим чи короткостроковим періодом дії договору. Це питання вирішується в кожному конкретному договорі окремо тому, що об'єктом лізингових відносин є високотехнологічне устаткування, яке має свою специфіку та постійно оновлюється. Таке устаткування має вищий рівень морального старіння, крім того, на ринок постійно надходить устаткування, в якому використано останні досягнення науки та техніки. Відповідно, лізингоодержувач у більшості випадків буде обмежувати максимальний термін лізингового договору для того, щоб мати можливість використовувати у своїй основній діяльності сучасне устаткування [2, с. 35].

Лізинг, як уже доводилось, має низку економічних переваг для аграрних підприємств порівняно з іншими варіантами фінансування. Насамперед лізинг дає можливість аграрним підприємствам при мінімальних одноразових витратах придбати сучасне устаткування та техніку в достатній кількості. Водночас лізингові платежі відносяться на собівартість, що дозволяє заощаджувати значні суми під час сплати в бюджет податку на прибуток. Також при лізингу можливе використання механізму прискореної амортизації, що дає змогу агропідприємству максимально швидко відновити через собівартість інвестиційні витрати. Майно, що було об'єктом лізингу, можна також реалізувати за ринковою ціною, одержавши тим самим додатковий прибуток.

Перевага лізингу також полягає в тому, що під час оформлення лізингового договору вимоги кредитора до позичальника є м'якшими,

ніж при звичайному кредитуванні. Крім того, ймовірність одержання в лізинговій компанії довгострокового фінансування набагато вища, ніж при кредитуванні, саме тому, що багато банків практично не надають кредитів на термін понад рік [4, с. 183].

Ця можливість, з одного боку, та перевага – з іншого, надає аграрним підприємствам більші запевнення у гарантуванні економічної безпеки.

Водночас лізингова компанія може побудувати більш гнучкий графік платежів порівняно з вимогами банків за кредитними договорами. Існує можливість змінити графік платежів протягом дії договору лізингу з урахуванням, наприклад, сезонних коливань у реалізації аграрної продукції лізингоотримувача або впливу інших чинників, пов'язаних з поточною діяльністю агропідприємства. Відтак лізинг є ефективною формою вкладення коштів в основний капітал, доповненням до традиційних каналів фінансування. Підприємство-лізингоотримувач має можливість використовувати необхідне майно, не удаючись до одноразової мобілізації власних або позикових коштів для оплати одразу всієї вартості майна [5, с. 45].

Для аграрного підприємства-лізингоодержувача великою перевагою є можливість використання необхідного устаткування та іншої сучасної техніки без одноразових витрат власних коштів на їх придбання. У той час, коли придбання товарно-матеріальних цінностей відбувається з використанням банківського кредиту, що призводить до значної заборгованості покупця.

Важливим джерелом фінансування аграрного лізингу є кошти державного бюджету, майже третина у загальному обсязі фінансування. Проте такі обсяги фінансування лізингових операцій для аграрних виробників незадовільні, оскільки через малий розмір вони не можуть задовольнити навіть найнеобхідніші потреби.

Для знаходження оптимального рішення необхідно визначити методи залучення інвестицій в інноваційну сферу щодо аграрного виробництва. Водночас, на нашу думку, в умовах дефіциту фінансових ресурсів в аграрних підприємствах необхідно уникати додаткових витрат на посередницькі послуги. Тому як оптимальний варіант для аграрних підприємств запропоновано використання так званого прямого лізингу.

Прямий лізинг допускає, що власник майна безпосередньо здає об'єкт у лізинг користувачеві. Використання інструментарію лізингу призводить до оптимізації управління фінансування інноваційних проєктів шляхом створення механізму взаємозв'язку виробників і користувачів техніки.

У процесі пошуку ефективніших форм державної підтримки оновлення аграрного виробництва сучасною технікою та інноваційним обладнанням, у країні доцільно вжити заходів до створення сприятливого ринкового середовища та формування відповідних організаційних структур з продажу аграрним підприємствам технічних засобів, виділення бюджетних асигнувань на придбання такої сучасної техніки за фінансовим лізингом у заводів, що постачається з виплатою за неї в розстрочку.

Доцільна і закладена в державному бюджеті компенсація аграрним товаровиробникам вартості купленої ними сучасної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва іноземних аналогів.

З метою пришвидшення розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу у 2002 році було прийнято Закон України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу». В цьому законі передбачено забезпечення на технологічні потреби агропромислового комплексу вітчизняною технікою й обладнанням для впровадження сучасних технологій у виробництво, зберігання та переробку сільськогосподарської продукції. Проте дієвість цього закону виявилася мало-ефективна.

Висновки. Дослідивши формування лізингових відносин на основі укладання лізингових угод аграрними підприємствами в контексті забезпечення їхніх показників ефективності, сталого розвитку та забезпечення економічної безпеки, визначено доцільним використання технології лізингу з метою інвестування в аграрне виробництво сучасних засобів виробництва, сільськогосподарської техніки та обладнання, покращення їхньої інвестиційної привабливості. Лізинг у багатьох випадках є вигіднішим фінансовим інструментом в оновленні технічного боку аграрного виробництва, ніж використання кредиту чи з інших варіантів фінансування. Формування лізингових відносин в аграрних підприємствах повинно ґрунтуватись на трьох типах відносин: 1) відносин власності; 2) відносин розподілу; 3) відносин конкуренції. На основі доведеного запропоновано спрощену схему лізингу – прямий лізинг, що дає змогу виключити лізингову компанію як зайву ланку у лізингових відносинах між виробниками аграрної техніки та її користувачами – аграрними підприємствами.

Формування лізингових відносин повинно відбуватись на основі комерційного інтересу, де б кожен учасник лізингової угоди одержував дохід пропорційно вкладеним матеріально-фінансовим ресурсам та проведеній лізинговій діяльності, що буде визначатися

на основі остаточних результатів від реалізації сільськогосподарської продукції.

1. Васильчак С. В. Кредитні інструменти розвитку та ризики лізингу в аграрних підприємствах / С. В. Васильчак // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр.; НАН України. ДУ «Ін-т регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАНУ»; редкол.: В. С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2016. – Вип. 6 (122). – С. 138–143.

2. Адамов Н. А. Лізинг / Н. А. Адамов, А. А. Тілов. – СПб.: Питер, 2005. – 128 с.

3. Гринчук Ю. С. Економічна природа та сутність лізингу в аграрному секторі економіки України / Ю. С. Гринчук // Агроінком. – 2005. – № 7. – С. 35–40.

4. Пересада А. А. Інвестиційне кредитування: навч. посібник / А. А. Пересада, Т. В. Майорова. – К.: КНЕУ, 2002. – 271 с.

5. Турило А. М. Оцінка ефективності інноваційного лізингу / А. М. Турило, Т. А. Черемисова // Фінанси України. – 2005. – № 1. – С. 44–48.

6. Дячек В. І. Аналіз напрямів фінансового забезпечення для оновлення машинно-тракторного парку / В. І. Дячек // Статистика України. – 2006. – № 4. – С. 46–51.

Васильчак С. В., Жидяк А. Р., Гринев Ю. А. Лізинг как способ повышения инвестиционной привлекательности предприятий аграрного сектора в контексте экономической безопасности

Определено недостаточное обеспечение современными техническими средствами сельскохозяйственного производства в аграрных предприятиях. Рассмотрено понятие лизинга, описаны положительные и отрицательные стороны лизинговых отношений, приведены их методологические аспекты. Трактуются лизинг в контексте экономической безопасности и как способ повышения инвестиционной привлекательности аграрных предприятий. Предложены меры по усовершенствованию лизинговых отношений в аграрных предприятиях. Доказано, что лизинговые отношения есть отношения не только участников лизинговой деятельности, но и сторон лизинговой сделки относительно их формирования на основании коммерческого интереса, где бы каждый участник получал доход пропорционально вложенным материально-финансовым ресурсам и проведенной лизинговой деятельности, определяемый по конечным результатам от реализации сельскохозяйственной продукции. Выделены три группы формирования лизинговых отношений на основании: 1) отношений собственности; 2) отношений распределения; 3) отношений конкуренции. Определены экономические преимущества лизинга для аграрных предприятий по сравнению с другими вариантами финансирования. Предложены меры по усовершенствованию лизинговых отношений в аграрных предприятиях.

Ключевые слова: аграрное предприятие, лизинг, экономическая безопасность, инвестиции, инновации, финансирование, инвестиционная привлекательность, кредитование.

Vasylychak S. V., Zhydiak O. P., Hryniv Yu. O. Leasing as a way to improve the investment attractiveness agricultural sector in the context of economic security

In the scientific article the inadequate provision of modern means of agricultural production in agricultural enterprises. It is proved that the enterprises of the agricultural sector is not sufficient for the replacement and upgrade of physically and morally obsolete equipment, agricultural equipment. State aid economic actors in agriculture for the purchase of equipment determined in the amount of 10.7% of requirements. The system of measures for overcoming the difficult situation of agricultural enterprises one of the most important areas defined organization of leasing activity that may affect the provision of agricultural machinery to improve agricultural enterprises and thereby improve their forming investment attractiveness and economic security. Proved that leasing relations are relations not only as participants in leasing activity, but as a party lease agreement for their formation on the basis of commercial interest, where each participant received income in proportion invested material and financial resources and carried out the leasing activity, which may be based on final results from the sale of agricultural products. Three groups forming leasing based on: 1) the property relations; 2) distribution relationships; 3) relations competition.

It was determined that leasing has a number of economic benefits to agriculture in comparison with other financing options, allows agricultural businesses with minimal one-time cost to purchase modern equipment and machinery in sufficient quantities, and the lease payments include the cost of agricultural products; the possible mechanism of accelerated depreciation; property that is the object of the lease may also realize the market price, thereby receiving additional income; when you make the lease agreement the lender to the borrower, are softer than conventional lending.

Determined that an important source of financing of agrarian leasing the state budget, accounting for almost a third of total funding. Specified that such funding leasing transactions for poor farmers, because of the small size, they can not even meet the most basic needs. In the search for more effective forms of state support to upgrade agricultural production with modern technology and innovative equipment in the country appropriate measures to create a favorable market environment and formation of appropriate organizational structures for the sale of agricultural enterprises of means, allocation of budget allocations for the purchase of this modern technology finance lease in plants supplied with paying for it in installments. Examining the formation of leasing on the basis of the conclusion of lease agreements agricultural enterprises in the context of their performance, sustainable development and safeguard economic security, proved the feasibility of using technology leasing for investments in agricultural production of modern manufacturing, agricultural machinery and equipment, improvement of investment attractiveness.

Key words: *agricultural enterprise, leasing, economic security, investment, innovation, finance, investment attractiveness of credit.*

Стаття надійшла 3 травня 2017 р.